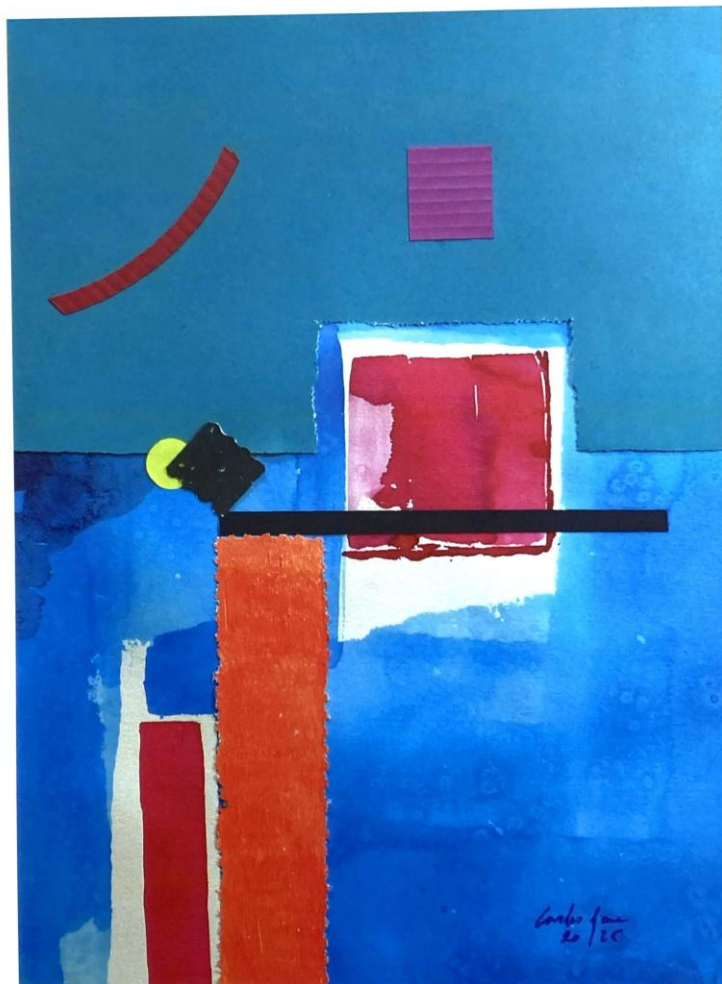


P A P E R S

DE LA COSTERA



21

Octubre de 2025
Associació d'Amics de la Costera
Institut d'Estudis Comarcals



Diputació
de València

Àrea de
Cultura



Institució
alfonso
el magnánim



Xàtiva
Ajuntament



EDITA:



COORDINACIÓ:

Vicent Torregrosa Barberà

CONSELL DE REDACCIÓ:

Alfred Boluda, Josep Cerdà, Joaquim Corts, Josep Vicent Martínez, Antoni Martínez
Cèsar Pla, Germà Ramírez, Josep Ripoll i Vicent Torregrosa

DISSENY I MAQUETACIÓ:

Paco Tortosa, Ricard Vila i Vicent Tormo

IL·LUSTRACIONS:

Carles Grau

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC I TRADUCCIÓ:

Consell de redacció, Lorena Cayuela, Raquel Samper, Vicent Terol i Vicent Tortosa

© PAPERS DE LA COSTERA, Xàtiva 2025

© Dels articles i les il·lustracions, les autores i els autors

© De les característiques d'aquesta edició, Associació d'Amics de la Costera

IMPRIMEIX:

Gràfiques TORMO - Xàtiva

DIPÒSIT LEGAL:

V-1437-1986

I.S.S.N.:

0214-9893

COMANDES I INTERCANVIS:

Associació d'Amics de la Costera, Carrer Noguera, n.º 10, 46800 Xàtiva
amicscostera@hotmail.com

SUMARI

I. PÒRTIC

PRÒLEG

Vicent Torregrosa Barberà, pàg. 8

II. HISTÒRIA

Senyors i senyories al territori de Xàtiva en la Baixa Edat Mitjana

Antoni Furió, pàg. 13

Els usos del Buixarró a Xàtiva i les comarques de la Costera i la Ribera durant l'Antiguitat i l'Edat Mitjana

Rosario Cebrián Fernández, pàg. 55

Correcció de la divisió comarcal referida a la comarca de Xàtiva.

Agustí Ventura Conejero, pàg. 73

III. ALGUNS PALAUS SENYORIALS DE XÀTIVA

Palau del Marqués de Montortal de Xàtiva. Intervenció. Pervivència i realitat construïda

Vicent Torregrosa Soler, pàg. 99

La Casa Móxica-Blasco-Parra de Xàtiva

Mariano González Baldoví, pàg. 117

La bella casa de la Caldereria 26 de Xàtiva

Mariano González Baldoví, pàg. 139

La casa dels barons de Sacrolirio de Xàtiva: antecedents històrics i procés de recuperació

Pablo Camarasa Balaguer i Sergi Pérez Serrano, pàg. 171

L'Alqueria de Pròxita.

Origen, propietaris i arrendadors o mitgers

Mariano González Baldoví, pàg. 183

La casa dels Sanç de Sorio en el carrer Montcada

Pablo Camarasa Balaguer, pàg. 201

IV. SOBRE EL PATRIMONI CIVIL DE DIVERSES POBLACIONS DE LA COMARCA

La Casa de la Vila de Montesa

Josep Cerdà i Ballester, pàg. 213

L'antic palau dels Fenollet al Genovés

Francesc Úbeda Bataller, pàg. 221

El palau de Moixent, un tresor patrimonial desaparegut

Vicent Terol i Reig i Vicente G. Pascual Montell, pàg. 241

El palau de Sanç dels Vallés

Xavier Ribes Cuenca, pàg. 263

La Casa dels Guzmán a Canals: la Casa de la Vila de Canals

José A. Polop Morales, pàg. 277

Els palaus senyorials de La Granja de la Costera i Cerdà, una forma de modular la realitat de l'espai i el temps

Emília Mollà i Ribes, pàg. 295

Palau dels marquesos de Montortal i de la Calzada a Cerdà

Emília Mollà i Ribes, pàg. 307

La torre medieval de l'Alcúdia de Crespins (s. XII-1928)

Abilio Reig-Ferrer, pàg. 321

El Palau

Alfons Vila, pàg. 335

Una passejada pels palaus perduts de la Costera

Vicente Gabriel Pascual Montell, pàg. 339

V. SOBRE EL PATRIMONI CIVIL DE DIVERSES POBLACIONS DE L'ANTIC TERME DE XÀTIVA

Palau-castell de Malferit.

Rehabilitació com a Ajuntament d'Aielo de Malferit.

La revaloració d'una edificació del segle xv.

Vicent Torregrosa Soler, pàg. 379

El palau de Sanç. El gust del renaixement a l'Énova

Josep A. Gisbert Santonja i Josep Gisbert Garcia, pàg. 405

L'Olleria: de la Casa del Batle a la Casa de la Vila

Josep Vicent Vidal i Vidal, pàg. 419

VI. CRÒNICA

Memòria d'activitats de 2024-25, pàg. 431

LA CASA MÓXICA-BLASCO-PARRA DE XÀTIVA

MARIANO GONZÁLEZ BALDOVÍ

2011-2025

En les ocasions que he estudiat edificis antics de Xàtiva, he procurat companejar l'anàlisi de l'estructura, el de la tipologia i el dels estils, amb notícies o dades de la família que els van construir o van reformar i van viure en ells. La casa que ens ocupa va ser edificada cap a la meitat del segle XVIII per la família Móxica o Mójica,¹ i posteriorment va pertànyer als Olanier, als Grau i als seus hereus, els Freixes, els quals la van vendre als Blasco a la fi del XIX, i els hereus d'aquests la van llogar a la família Parra, que finalment la va adquirir, habitant-la des dels anys vint fins als anys seixanta del segle passat. He triat per a singularitzar-la els cognoms de la família que la va construir, la que la va reformar, i la darrera que la va habitar.

Ocupa el cantó sud occidental de l'última illa del carrer de la Corretgeria i, per tant, una de les seues façanes dona al citat carrer i l'altra recau a la plaça de l'Arquebisbe Mayoral. La situació, lluny de ser merament descriptiva, és fonamental per a comprendre els canvis constructius que s'observen, d'acord amb la toponímia urbana, amb els usos, i d'aquests amb els hàbits socials.

1.- EL CARRER DE LA CORRETGERIA

Aquesta cèntrica i antiquíssima via urbana va sorgir en època islàmica, o fins i tot abans, a conseqüència de la construcció d'un canal d'aigua potable, anomenat Sèquia de la Vila, procedent de la zona de Canals, uns set quilòmetres a ponent. Els restes arqueològics demostren que la conduc-

ció d'aigua és d'origen romà i, d'acord amb la informació que hui coneixem, la mesquita major de la ciutat es va alçar en l'encreuament entre el naixent carrer i el camí que pujava a la ciutadella, de manera que el canal la proveïa l'aigua necessària per a les ablucions rituals.

Amb el pas del temps, es va consolidar una via urbana d'animat comerç amb multitud d'obradors, l'activitat dels quals va continuar sense grans canvis arran de la conquesta cristiana, excepte pel que concerneix la concentració del nucli administratiu-polític del municipi en la part oriental del carrer, la qual cosa va ser el germen de la metamorfosi gradual i imparabile que va experimentar.

Convé ressaltar que la Corretgeria té un traçat recte, de ponent a llevant, en el sentit de les corbes de nivell de la falda de la muntanya sobre la qual s'assenta el conjunt urbà, i consta de dos trams netament diferenciats: el que va des de la col·legiata fins a la placeta de la qual arranquen els carrers de Colom i Roca és més ample i de parcel·les majors. Mentre que el que va de dita menuda placeta fins a l'actual de l'Arquebisbe Mayoral és físicament més estret i de parcel·les menors. La toponímia urbana de la documentació antiga els distingeix sovint com Corretgeria ampla, que va fins a l'eix Maluenda-Ridocci, i Corretgeria Estreta, topònim que va variar de significat amb el temps, referint-se en una època al tram que va a l'exemple on està l'actual museu, mentre la resta es denominava genèricament plaça del Pes. Finalment, va acabar cristal·litzant el nom de Corretgeria Estreta per a tot el trajecte des de la pujada del Mercat a l'esmentada plaça de Santa Tecla.

1 El present estudi està redactat a partir d'un article inèdit escrit en l'any 2011. El cognom Moxica és dels que trobem amb cinc o sis ortografies, segons època, lloc, notari o document. No he pogut esbrinar si era paraula esdrúixola o plana, -sembla que hui e dia passa igual- i com el pronunciaven els del llinatge en Xàtiva en els segles XVIII i XIX.

2.- PROFESSIONS I OFICIS DELS SEUS VEÏNS EN ELS SEGLES XVII I XVIII

En qualsevol dels dos trams, allò veritablement important era aconseguir façana a la principal via comercial de la ciutat, la qual cosa encara és perceptible observant com s'adapten les construccions als solars a fi d'obtenir el desitjat lloc al carrer. La concentració dels edificis administratius: Casa de la Ciutat, Cort de la Governació i la Cort de la Batlia en la part oriental, prop de la col·legiata i de l'hospital, va fer que el tram immediat de la Corretgeria Ampla fora el més cobejat pels juristes i notaris, tant els que, des d'un escaló social inferior havien aconseguit el que es coneix com aristocràcia de toga, com els que procedents de llinatges nobles es van dedicar a aquesta professió per no ser vil i permetre'ls conservar el seu estatus nobiliari. També era freqüent que vivira en aqueixa zona algun eclesiàstic i artista.

La Corretgeria Estreta i els carrers transversers, en canvi, eren la zona on vivien també notaris, així com menestrals: platers, barreters, apotecaris, *aromatarius o adroguers*-, sabaters, sastres, llibreters i alguns comerciants, que, com és natural, si aconseguïen una posició econòmica destacada, procuraven per tots els mitjans ennoblir-se. És el cas dels Agulló, al cantó de la Corretgeria Estreta amb el carrer de Bellver, i és el cas dels Texedor, en el tram mitjà del carrer, més o menys enfront de l'actual museu, i més tard el d'alguns mercaders francesos.

3.- OBSERVACIONS SOBRE LA TIPOLOGIA CONSTRUCTIVA DE L'EDIFICI PRIMITIU.

La ubicació de la casa cap un extrem del carrer degué condicionar la distribució dels seus components, ja que la porta principal d'accés a l'habitatge havia de donar a la Corretgeria, perquè el trànsit de persones i mercaderies, les processons i les desfilades passaven per aquesta via. Així ho van entendre i van obrar en conseqüència els qui, a mitjan XV, van alçar en la Corretgeria l'edifici de la Casa de la Ciutat i l'Hospital Major de Pobres, la capella del qual obria porta front per front de la del citat ajuntament. I així feren en la casa medieval,

en la que el balconet més occidental de la planta baixa actual corresponia a la porta d'accés, com va confirmar l'empedrat per al pas de les cavalleries, descobert en el transcurs de les prospeccions arqueològiques, mig metre per baix del paviment, a un nivell coincident amb el del pati de la casa, on havien d'estar les quadres.

L'edifici medieval va ser construït probablement durant la segona part del segle XIV, que és un període en el que es percep una notable activitat constructiva pròpia d'una ciutat organitzada i d'eficaç gestió fiscal. Quan en els segles següents els hàbits socials i la dinàmica demanaren cases majors, amb espais més diversificats, s'assolaren uns edificis i altres es densificaren, però, per qüestió d'economia, si era factible, aprofitaren parts de les cases anteriors, com els murs de càrrega, arcs, escales o enteixinats. D'aquella casa que hi va haver, han arribat fins a nosaltres dos elements constructius medievals que conviden a suggerir com estaria configurada la casa original del tres-cents, que seria més senzilla d'estructura i alçada.



Portada de llinda recta de la casa del XVIII recaient a la Corretgeria. Va ser tapiada a finals del segle XIX i convertida en balcó de la planta baixa. En la dècada de 1960, va ser retirada la reixa de ferro colat.



Empedrat trobat a uns 50 cm per baix del paviment actual, el qual venia des de la dita porta de la Corretgeria. Fotos MGB. 2011



Arc medieval de mig punt rebaixat amb dovelles i bocell, de la primera crugia de la casa, entrant des de la Corretgeria.

Un dels elements és l'arc rebaixat de la primera crugia, format per onze dovelles molt amples i curtes amb un potent bocell en la vora del trasdós, que es recolzaven en sengles impostes o capitells, picats i destruïts d'antic, el qual delimitava l'única crugia, en el sentit est-oest, i donava pas a un pati o entrada.

L'altre element que es conserva, és la sabata de subjecció del primer replanell de l'escala gòtica, que va aparèixer en retirar els taulells que revestien el tram.



A l'esquerra, en retirar el xapat ceràmic va aparèixer la sabata de pedra que sustentava el primer tram de l'escala gòtica, com es veu millor en la imatge de davall. Fotos MGB. 2008.



Arc de rajola que sustenta la segona crugia i dona pas a l'escala. Fotos MGB, 2022 i 2008.

4.- EL NOU EDIFICI BARROC

Atès que abans de la crema de Xàtiva la placea Mayoral no existia i que el solar de l'edifici medieval tenia escassa fondària, per estar embotit per totes bandes entre altres edificacions, quan en el segle XVIII volgueren ampliar-lo, van haver d'adquirir les cases de la part posterior. Conservaren de l'antic l'arc de l'entrada, que els venia molt bé, i l'element sustentant de l'escala. Es va alçar una segona crugia paral·lela a l'antiga, sobre un altre

arc, que també es conserva, però no és gòtic en absolut.² I per tal d'afegir l'edifici situat al sud, van haver de modificar l'escala, que va passar a ser d'ull central. Així es va crear una distribució molt singular, de dos grans espais contigus d'iguals dimensions, distribució que va dividir la zona habitable en dos, separades per un corredor: cap al nord, els salons, i al sud el menjador i la cuina, com era abans de l'actual reforma.

En els murs de façana d'aquest nou envoltori es van obrir balcons, element arquitectònic nascut en l'època barroca, quan es va manifestar una preocupació per dotar les cases d'una interacció interior-exterior, espai privat-espai públic. Va ser llavors quan les finestres es van anar substituint a poc a poc per balcons volats de fàbrica amb baranes de ferro forjat. Els habitatges privats avançaren cap l'espai exterior per tal que la vista arribara més lluny i així veure o escodrinyar el que succeïa fora. Els de major volada, sovint reforçats amb tornapunts, es situaven en la primera planta, en

la que habitaven els senyors, però, en el cas que la segona també en tinguera, els construïen més reduïts en amplitud i eixida, i amb ornaments més senzills. És a dir, de menor jerarquia constructiva, encara en el cas que foren d'ús dels propietaris, i això perquè les dimensions contribueixen a conferir a la façana l'èmfasi que li correspon.

A més del fet que els balcons volaren sobre la via pública, la seua disposició en la façana, lluny de ser casual o capritxosa, responia a la funció que se'ls destinava, per la qual cosa havien de situar-se en el lloc més favorable, de major camp visual. El nucli de la casa barroca, abans d'afegir-li la resta d'elements que ara conformen la finca urbana, està concebut amb una simetria perfecta en dues façanes en angle recte a partir de l'eix del xamfrà o cantonada: dos buits en la planta baixa, dos balcons en la planta primera i segona i tres finestres en les golfes al carrer de Corretgeria; i el mateix ritme d'obertures es repeteix en la plaça de l'Arquebisbe Mayoral, la qual cosa resulta admirable, perquè el punt d'ob-



Façana de la Corretgeria,
en la que es pot apreciar la jerarquia dels balcons.
Foto MGB, 2007



Cantó des del qual es percep la simetria de les dues façanes,
així com les dues portes tapiades originals, a una banda i
l'altra. Foto MGB. 2007.

² Es conserven en Xàtiva uns pocs edificis amb una sola crugia a comptar des del carrer, com la casa de Montortal i la dels Sang d'Alboi al carrer de Moncada, o la de Martí-Rostand en la Caldereria.

servació des del qual un vianant pot veure alhora totes dues façanes i així percebre la simetria és d'un recorregut mínim, donada l'estretor del carrer. Més extraordinari ens sembla el fet que tinga dues portes d'accés de les mateixes dimensions, construïdes amb carreus d'identiques motlures, situades en angle i separades únicament pel xamfrà arrodonit del cantó, la qual cosa és una solució insòlita en la tipologia constructiva de la ciutat.

Com apuntava més amunt, la casa medieval, sobre el que es va alçar la del XVIII, no afrontava amb cap plaça, sinó que tenia adossades una

o dos cases cap a ponent, allargant uns metres la Corretgeria i deixant a l'extrem un estret carreró que de la plaça de Roca baixava a la de Santa Tecla. D'acord amb la variació de la toponímia, amb la descripció de les afrontacions d'algunes cases que s'esmenten en censals i la dels informes de les disposicions donades per a apuntalar els edificis danyats pels terratrèmols de 1748, la citada plaça de Mayoral és en realitat un eixample urbà generat arran de les demolicions o alineacions del set-cents, i de la construcció de la Casa de l'Ensenyança en 1758, que va regularitzar l'espai urbà.



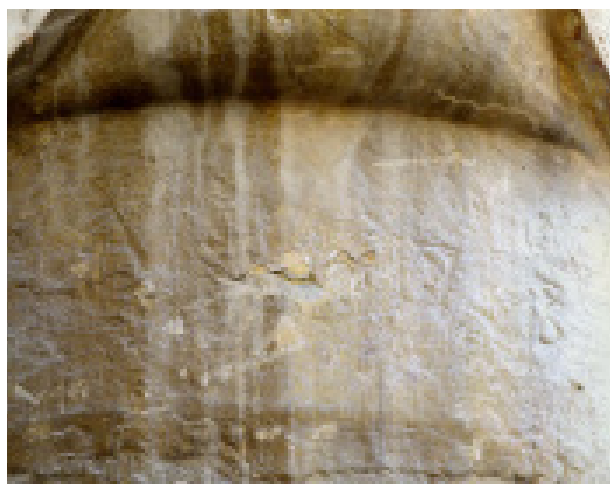
Esgrafiats en gris aparegut sota pintures posteriors. Imita la disposició de carreus. Foto MGB 2011



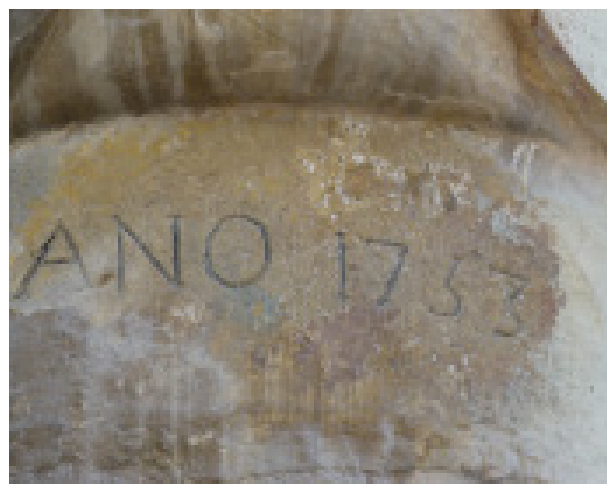
Esquerra, cinta i fistó ondulat esgrafiats en gris i blanc, corresponent al faldó del sòcol d'un dels salons, el qual va aparèixer intacte sota l'empaperat huitcentista. Dreta, idèntic fistó a la casa núm. 26 del carrer de la Caldereria. Fotos MGB, 2007 i 2011.

4.1.- Cronologia

Atesa la unitat estilística dels dos cossos i l'elaborada simetria que constitueixen el nucli originari de la casa, així com la seua desconexió formal i compositiva amb la resta d'edificacions, es suscitava el problema de fixar la data de construcció d'aquest bell edifici. Gravada en el pit de colom del cantó hi havia una data en la qual resultava il·legible el número de les desenes, precisament el de



Però una exposició així podia ensorrar-se en un futur si finalment es recuperava la inscripció completa i aquesta contradeia la hipòtesi, per la qual cosa, per tal de fixar una cronologia amb major seguretat, només hi havia una opció: comprovar si el número s'havia conservat sota capes de pintura o bé havia desaparegut a causa de l'erosió de la pedra. Vaig pensar que en algun moment podria produir-se una circumstància favorable, com



Data de construcció de l'edifici, descoberta el 2011 en el xamfrà de pedra. Fotos MGB. 2011.



Esquerra, mènula barroca del ràfec de la teulada. Dreta, mènula renaixentista de l'Almodí, en la qual, possiblement s'inspira l'anterior. Fotos MGB. 2011

major interès, "17-3", la qual cosa deixava obertes diferents interpretacions. Per això, en 2009, em vaig ocupar d'aquest aspecte, perquè calia conjugar les etapes de la construcció amb la cronologia dels successius propietaris així com la dels conjunts de ceràmica arquitectònica i de l'ebenisteria, les quals apuntaven sens dubte a la segona meitat de la centúria.

així va ser un dia de juny de 2011, en què van tallar el carrer a la circulació a causa d'unes obres. Amb instrumental adequat, vaig alçar les capes de pintura, fins que va quedar perfectament llegible l'any: 1753.

Es confirmava així la hipòtesi elaborada abans que es presentara l'ocasió de traure a la llum la xifra de les desenes, que estava construïda entre 1730 i

1755, és a dir, havia de transcórrer un període de temps raonable entre el moment de construcció de la casa i el de l'escala, que és un cos afegit un poc després, potser cap a 1760, segons l'estil rococó de l'ebenisteria i la taulelleria, però casa i escala s'haurien projectat i executat consecutivament per tal d'aconseguir una funcionalitat. A finals del XIX, la fusteria setcentista va ser substituïda, quan es van traslladar les fulles dels balcons des del pla interior del mur al de la façana, amb la qual cosa, la composició i proporcions es van alterar, i va quedar com a element estilístic diferenciador la gran mènsula de la biga angular que sustenta la volada de la teulada. Està inspirada en els models renaixentistes de doble voluta i una gran fulla d'acant, que l'ebenista va substituir parcialment per dues flors de clara filiació barroca, sense vel·leïtats rococó.

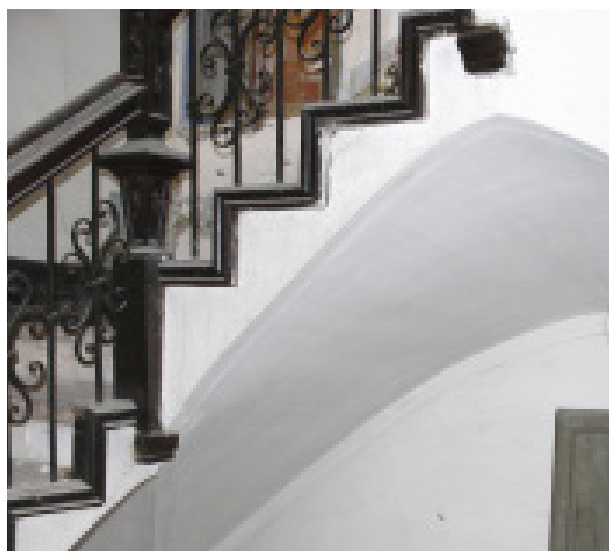
5.- APORTACIONS DURANT EL SEGLE XVIII I MITJANS DEL XIX

5.1.- l'escala

Com he avançat més amunt, l'escala es va construir per tal de comunicar l'edifici matriu amb el cos d'edificació situat al sud, incorporat llavors a la propietat. L'impacte visual d'aquests afegit és molt negatiu, perquè van esborrar l'harmonia de la façana de la plaça, no sols en les proporcions, fins a triplicar la longitud original, sinó també en el desordre de les obertures, tot el qual produeix una estranya dissociació entre l'estudiada simetria de les dues façanes, i l'anarquia del cos de l'escala i de la resta de la propietat, de diferent fàbrica, ràfec d'inferior volada i buits desconectats dels anteriors.



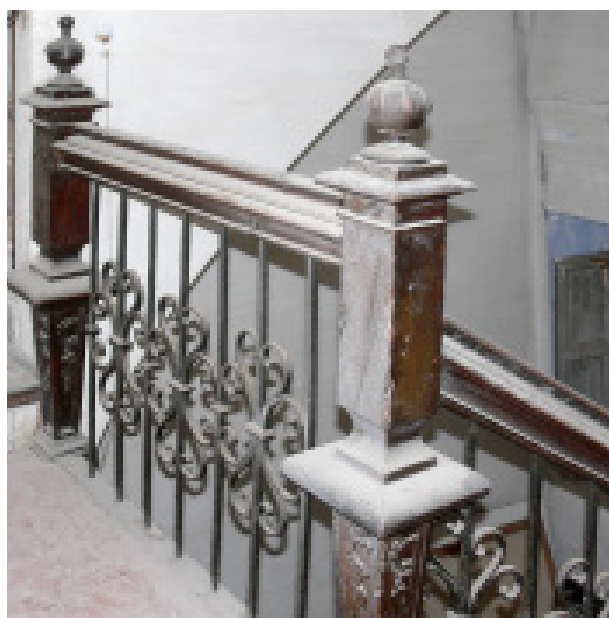
Façana de la casa que dona a la plaça de Mayor. S'observa una discontinuïtat en el ràfec de la teulada de la caixa de l'escala que cus el cos principal amb el meridional. Foto MGB, 2007



L'escala construïda amb voltes d'aresta. Foto MGB. 2008

La nova escala és de volta a la catalana d'ull central, per la qual cosa, en girar sobre si mateixa per a guanyar altura, va ocupar una caixa de menor superfície i alliberar el pati per a altres usos. Però va ser a costa de desapropiar una part de la façana de la plaça, perquè recolza en dit mur exterior, en el qual van obrir tres buits sense ordre o simetria. La part més meridional del conjunt edificat, a continuació de la reixa enfront de la porta de la Casa de l'Ensenyança, potser es va incorporar encara més tard, a finals del XIX.

Les escales, tant les barroques com les anteriors medievals, per raó de que els senyors habitaven en la planta principal de l'edifici, només arribaven al primer nivell, mentre que per a pujar



L'escala noble acaba en la 2a planta



Inicials SJ o JS tallades en un balustre.
Fotos de MGB, 2007 i 2008.

a la resta de plantes hi havia altres escales estretes, sense pretensions, que solien arrancar de les cuines o almenys de dependències secundàries del servei de la casa. No obstant això, a la Casa Mòxica-Blasco-Parra, l'escala noble comunica en vertical les dues plantes amb la mateixa amplària i amb idèntics elements estructurals de balustres de fusta tallada, forja i taulells en les contrapetges. No podria ser d'una altra manera, ja que era el nexa d'unió entre dues cases, quedant al nord les sales majors i representatives, i al sud una àrea privada mal resolta: el menjador i la cuina, mentre que els dormitoris es van situar en el nivell superior, d'on ve el fet que l'escala arribara fins a la segona planta.

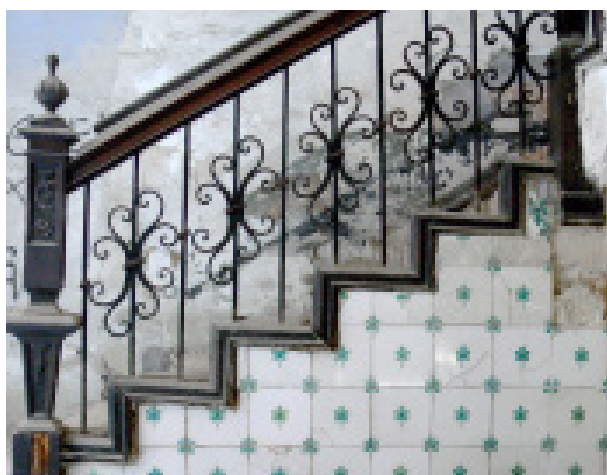
Durant bastant temps vaig tractar d'identificar la persona que va impulsar la construcció de l'escala, a qui correspondrien les inicials JS, o SJ, perquè aquestes lletres, emmascarades per la capritxosa rocalla, es repeteixen en les cares planes dels balustres de l'escala, i és freqüent que els propietaris posen les seues inicials en portes, llin-des o reixes. Calia buscar un veí resident al final

del carrer de la Corretgeria entre els anys 1750 i 1790, amb dites inicials. La recerca no va tindre un resultat convincent. En 1748, Manuel Jordà Serra era propietari d'uns solars al costat de la casa del seu nebot Matías Jordà, situada front a la façana de llevant de Santa Tecla. Jordà i Serra són els dos únics cognoms coincidents amb les inicials esmentades. Però el ric propietari Manuel va morir en 1754 en sa casa, situada en altre lloc: la cantonera entre el carrer de l'Obra Nova i el dels Capellans. Res sabem de la modificació urbana que va generar la plaça de Mayoral.

cats: fusteria en portes, balcons, balustres i passamans, dels quals ja he parlat; forja en ampits i baranes, com la dels balcons de la segona planta i la barana de l'escala, ornats amb l'autòcton reganyol o espiral en huit; i la taulelleria, ornament tan car o més que l'ebenisteria, que recobria les contrapetes dels escalons, els sotabalcons i les dependències importants. Els taulells dels balcons es col·locaven en la cara inferior, que són els que es veuen des de la via pública, i així està en tots els de la casa, la barreja de models i d'èpoques, testifiquen que van experimentar reformes i substitucions.



Taulells serlians (cap a 1600), de l'esglaó d'accés al menjador. Actualment en el museu. Foto MGB. 2007



Reganyols de forja en espirals de huits. Balustres de boles gallonades i part inferior en estípit. Foto MGB. 2007

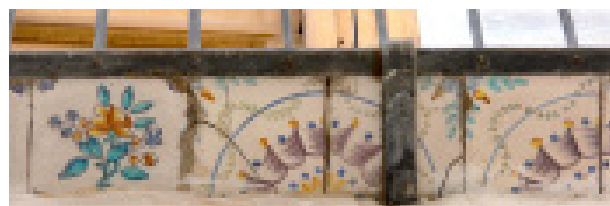
5. 2.- La forja, la taulelleria i la fusteria

Sovint, en construir un nou edifici es conservaven alguns elements estructurals, com ara: arcs, pilars, murs mitgers, a més d'altres elements mobles, especialment portes, però també taulells com els que es van usar en la contrapetja de l'escaló d'accés des del replanell de la primera planta al menjador. És una tira de taulells de finals del XVI o principis del XVII, del tipus conegut tècnicament com serlià, i popularment del *patriarca*, retallats per les vores superior i inferior, perquè l'escaló era més baix.

Sens dubte, on es plasmava la qualitat d'una família principal; és a dir: l'estatus econòmic dels propietaris, era en els elements ornamentals apli-



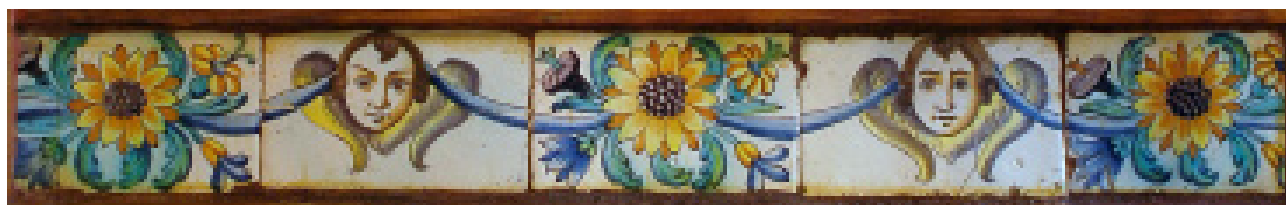
Taulells en un sotabalcó de la segona planta, amb ornamentació rococó (1755-1770). Foto MGB. 2007



Taulells de vela intercalats amb altres més antics. Foto MGB, 2007

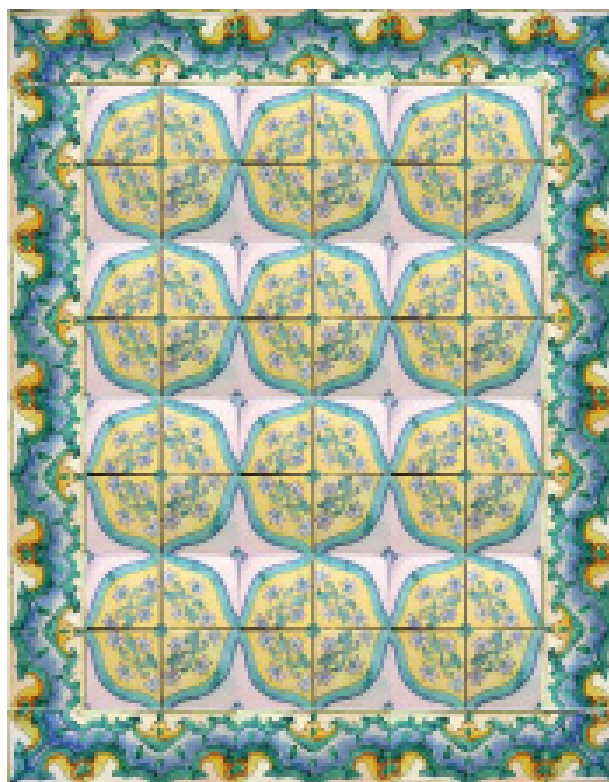


Taulells rococó recol·locats en els balcons de la primera planta, d'època molt posterior. La distinta volada ressalta la diferència jeràrquica existent entre els de la planta principal i els de la segona. Foto MGB, 2007



Taulells de la contrapetja de l'escala, hui en una altra casa de Xàtiva. Foto MATEO GAMON 2011

Les contrapetges de les escales es decoraven amb taulells rectangulars subjectes pels mamperlans de fusta. Rarament s'afegia un adornament ceràmic en els replanells. El model que va haver-hi en la contrapetja d'aquest edifici estava format per dos taulells que alternaven: un rostre d'àngel amb una cinta que parteix del cap, i un ram de flors subjecte també per una cinta, que enllaça a un costat i un altre amb les de l'àngel. L'encant del conjunt, realitzat en el moment de major esplendor de rococó, és que els àngels no eren iguals, sinó que, partint d'un mateix estergit base, que ni tan sols va ser distribuït en el tauler respectant una simetria perfecta, van ser pintats per mans diferents, algunes de gran finor i qualitat en el dibuix, resultant que cadascun tenia rostres diferenciats, variants en la mirada i els pentinats. És a dir, cada peça era diferent a una altra, única.



Reconstrucció hipotètica per ordinador, d'una de les estores ceràmiques de la casa, a partir dels models trobats sota el paviment hidràulic modernista. Segons l'autor.

Quan les obres de rehabilitació i reformes dels edificis remouen i arranquen paviments moderns, no és rar que apareguen restes dels anteriors que no van ser retirats, o bé que es van usar de reblliment per tal d'anivellar alguna dependència. Com era usual en els edificis de l'època, les habitacions secundàries o d'ús privat es pavimentaven amb lloses de fang cuit, mentre que les sales representatives i de rebre s'adornaven amb taulells que eren un material luxós i car.

En la primera planta, en les andanes i en els ampits d'algunes finestres s'han trobat taulells sencers o fragmentats de dos models diferents, de moda cap a 1770, que correspondrien a un moment en el qual es va embellir la casa, de manera que constitueixen un testimoniatge de com van poder estar ornamentades les dependències principals. Un dels models és de dibuix en quart ornat, amb cinta turquesa en corba que tanca uns ramelletes de flors sobre fons de color groc llima.

L'altre model, en tons blaus, verds i ataronjats és una rocalla que es coneix amb el nom de *vergara*, en alguns casos encara *in situ*. Això ens permet afirmar que els salons principals de la casa degueren tindre un paviment perimetral de lloses de fang, que són les que regularitzen a perdre les falses esquadres de la planta, per a deixar en el centre un rectangle de dimensions variables, segons els casos, amb una sanefa de rocalla circuint un tapet o catifa de motius florals formats per cada quatre taulells a partir de taulells trobats en l'edifici, hui restaurats i en el museu.

6.- EL NEOCLASSICISME I L'ÈPOCA ROMÀNTICA

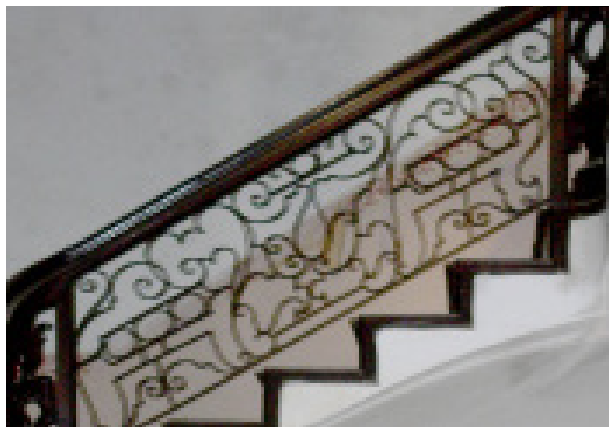
Amb el canvi dels gustos estètics va sorgir la necessitat d'envoltar-se d'un ambient d'acord amb la moda del moment. La decoració i el moblatge van resistir durant la generació coetània que els



Ampit dels balcons de la primera planta. Forja de primers del XIX. Foto MGB. 2007

van dur a terme, així com la dels seus descendents immediats, criats i familiaritzats amb aquelles formes, colors o textures. Si la major part de l'edifici es va ornamentar al voltant de 1770, cap a 1810 els habitants de l'immoble van estimar que alguns dels elements ornamentals estaven passats de moda. Va ser llavors quan es van canviar els

ferros dels balcons de la primera planta per uns altres de culta composició simètrica, seguint models francesos, excel·lent execució i efecte plàstic, probablement presos de làmines, perquè no és casual la repetició del model amb lleugeres variants en altres edificis de Xàtiva, reformats o construïts per aquelles dates, com en les baranes de les esca-



Escala de la Casa Llaudes. Foto MGB. 2006



Replanell de la Casa de Diego. Foto MGB. 2008



Escala del monestir de Santa Clara. Desapareguda.
Foto SARTHOU, c. 1922

les de Casa Llaudes de la Corretgeria, de la Casa De Diego al carrer de Montcada i la del Monestir de Santa Clara.

Malgrat la renovació dels ampits de forja, la majoria dels taulells dels sotabalcons, com els decorats amb el motiu de les veles en cercle, tan cara a la taulelleria i les catifes de l'època Carles IV, no es van substituir. Més avançat el segle, els murs i els revoltos dels salons principals es van ornar amb bandes geomètriques en blau, traçades amb plantilla a trepa.

7.- ELS PROPIETARIS I HABITADORS DE LA CASA FINS A FINALS DEL XIX. EL PROMOTOR.

Gràcies a les escriptures de compra de la casa en 1897, que van arribar a les meues mans, sabem qui vivia en ella a mitjan segle XIX, i vaig poder esbrinar quins van ser els seus propietaris des del primer terç del segle XVIII. La data gravada en el xamfrà m'ha permès saber qui va manar construir-la. Finalment, he pogut establir com va anar passant de l'un a l'altre fins a arribar al doctor Blasco, un camí sorprenent que tracte en aquest apartat. Per a la investigació d'aquest aspecte he manejat: de l'Arxiu de la Col·legiata els quaderns de *Statu Animarum*; del Municipal, els *Informes y Visuras de los terremotos de 1748* i el Repartiment de l'Equivalent; i de l'Arxiu de la Diputació, el Cens de 1857.³

7. 1. Els Móxica

L'escassetat de quaderns de *Statu* corresponents a la fi del XVII i primers del XVIII, així com la incompleta, desordenada i canviant informació que reflecteixen m'han impedit aventurar quina família va poder habitar la casa en dita època. Els quaderns de *Reparto del Equivalente* dels primers anys després de l'incendi i repoblació de la ciutat són inservibles per a aquest fi. Només cal dir que el de 1717 registra únicament sis veïns al carrer de la Corretgeria. És a partir del de 1739 quan apareix una llista de contribuents molt més nodrida

i, encara que alguns anys els registres es comencen pels veïns de la zona de ponent del carrer, la majoria comença a comptar des de l'Hospital. Com la sèrie documental està bastant completa, permet seguir els noms que romanen i els que van variant; i, atès que es coneix la situació d'unes quantes cases, com la dels Mollà, Cebrián, Texedor o Bellver, podem seguir amb certa precisió per quin punt va el llistat.

Tot i que la casa Móxica és l'última dels actuals números impars del carrer, no figura en l'últim lloc de la relació de veïns fins a mitjan XIX, sinó que en els quaderns, després d'ella, venen relacionats els contribuents que vivien a les cases de davant i en les del tram de l'illa existent entre el carrer Castañeda i la plaça de Santa Tecla, la qual cosa es pot seguir sense cap gènere de dubte metodològic, i confirmen les dades posteriors.⁴

D'acord amb això, el primer propietari conegut va ser Manuel Móxica Llaudes (1673-1761), de professió cerer, o comerciant de cera, que era un article de consum massiu en l'època. Son pare, natural d'Alacant i pertanyent a una família molt coneguda d'aquella ciutat, es va casar amb una filla del sastre de Xàtiva Jeroni Llaudes, mentre que ell es va casar en 1698 amb Emerenciana Mora, filla d'un llaurador benestant del raval. Passada la Guerra de Successió, els negocis de Manuel Móxica es van recuperar amb rapidesa, i amb ells els seus ingressos i la seua posició social: en 1723 va com-

3 Els quaderns anomenats *Statu animarum* són uns llistats que redactava el clergat de la col·legiata, en els quals, per parròquies i per carrers anotaven els veïns i habitants de confessió i comunió, homes i dones, adults i xiquets majors de set anys. Són molt útils per a estudis de toponímia, demografia i altres disciplines.

Els quaderns del Repartiment de l'Equivalent són llistats de caràcter fiscal, també anuals, en els quals es reflectien per carrers els noms dels contribuents, per tant, només els caps de família. S'incloïen la professió i els impostos que pagaven desglossats per conceptes de capital i d'ingressos per treball personal. Ens permeten comparar l'estatus econòmic de les famílies, que sovint no anava paral·lel amb el rang social: un comerciant, llaurador o plater podia ser bastant més ric que un doctor en lleis o un cavaller. Hem consultat els corresponents als anys 1748 a 1776, que es troben en els lligalls 338, 339, 360 i 341.

Finalment, el tercer tipus documental manejat són els prolixos informes redactats per mestres d'obres i fusters dels danys produïts pel gran terratrèmol de 1748 en els edificis de tota la ciutat, la qual cosa aporta molta informació sobre urbanisme, aspecte d'algunes cases, propietaris i llogaters, etc.

4 Per exemple, en els llistats d'*Statu Animarum* de mitjan XVIII, venen relacionats els propietaris del final de la Corretgeria per aquest ordre: "don Pedro Móxica, Miguel Sanchis, apotecari, Josef Beneyto, cirurgià, Francisco Torró, villutero", i fins i tot segueixen uns altres; pel que podria pensar-se que Móxica no vivia en l'última casa. No obstant això, pels informes dels terratrèmols, sabem que la casa de José Beneyto estava enfront de la de Móxica, i no a continuació. El text sobre l'apuntament de la casa, que van ordenar els perits, no deixa lloc a dubtes: "En la casa de Manuel Móxica se ha puesto un puntal desde la esquina de la casa de Josef Beneyto, cirujano, asta la de dicho Móxica". Sobre els terratrèmols vegeu en l'AMX, s/a 2557, *Autos de visuras hechas en las cassas y edificios que amanasavan ruhina por los terremotos que acaecieron en 23 de marzo y demás subseqüentes*".

prar l'hort dels frares calçats de Sant Onofre, un dels millors de la ciutat, que més tard es va dir Hort de l'Espill, en l'antic camí del Genovés; en 1731, els elets de la fàbrica de la Seu el van nomenar dipositari de la junta; i en 1741 ja figura com a dipositari dels arbitris municipals.⁵ Aspectes tots que denoten una sòlida economia i un prestigi dins de la societat local. És en aquest entorn d'ascens en el qual Móxica degué comprar una de les últimes cases del carrer Corretgeria, en la qual apareix com a contribuent des de 1739. Com va enviuar i no tenia fills, va nomenar copropietaris o hereus als seus nebots, tal com s'anota en els quaderns de l'equivalent corresponents als anys 1748 al 50.

A partir de 1751, fins i tot en vida de Manuel Móxica, la casa va passar a propietat del seu nebot don Pedro Móxica Mora, (1705-1759) doctor en lleis, en la qual va viure fins a la seua sobtada mort als cinquanta-quatre anys. Per tant, va ser ell qui va construir la nova casa, en 1753, data que igual pot referir-se al començament que a la conclusió. El quadern corresponent a 1760 no registra a cap membre de la família, la qual cosa sembla indicar que, en morir abintestat, podria haver-se originat un problema d'herència, i la casa quedaria tancada un temps, perquè no hem trobat veïns d'aquesta família en els quaderns corresponents als anys que van de 1761 a 1777. Altra possibilitat és que la viuda, que era de Carcaixent, se'n anara un temps a la casa familiar de dit lloc amb els quatre fills, tots menors.

Aquest parèntesi suscita un interrogant, ara com ara sense resposta, perquè correspon al període de major auge de l'estil rococó, el que veiem en l'escala així com en la majoria dels taulells conservats en els sotabalcons i recuperats sota els paviments modernistes que es van arrancar en 2009.

A partir de 1782 i fins 1791 figura com a titular de la casa la vídua de don Pedro Móxica, donya Manuela Noguera Alonso. En els quaderns següents, des de 1792 fins a 1811, els titulars de l'impost van ser don Pedro Ceferino Móxica Noguera i l'herència de don Pedro Móxica. Després hi ha un buit d'uns anys sense documents, fins a 1819 i

1823, en què la titular era donya Mariana Móxica Noguera, l'última persona de del llinatge que va viure a la casa prop d'un segle.

7. 2.- Els Olanier

Els Olanier -Olagner originalment-, eren una família de mercaders francesos que es va assentar a Xàtiva immediatament després de la fundació de la Ciudad de San Felipe. Miguel Olanier es cita en un Llibre Sacramental de la Col·legiata en època tan primerenca com setembre de 1709, mentre que Claudio Olanier, amb seguretat germà seu, va apadrinar en la Seu a un xiquet batejat en 1710. El nucli de mercaders francesos establits a la ciutat des del principi es concentrava en gran part en la Corretgeria Estreta, i durant molts anys va formar un grup endògam, casant als seus fills reiteradament entre ells. En dues generacions tots eren parents: els Isnel, Polage, Disdier, Olanier i després els Fourrat, Román, Lostan, Chaix, Minvielle, Lamaneta o Bordanove.

Besnet d'aquells primers Olanier va ser don Agustín, nascut en 1783, el qual, ja vidu, trobem per primera vegada en un cens de l'Arxiu Municipal de 1836 com a propietari de la casa que va ser dels Móxica. Aleshores, l'Ajuntament havia assignat número a les cases, i a aquesta, en dit cens, li corresponia el número 70 del carrer. Amb



Ornamentació a trepa d'època romàntica, en murs i en revoltons conservats en part. Fotos MGB. 2008

⁵ Vegeu al *Diplomatari* els documents, Doc. 17290509.1, Doc. 17311105 i Doc. 17310419.2.

ell vivien el seu fill Rafael, solter de vint-i-set anys, i Agustín de vint-i-sis, casat amb Isabel Riberoles, dos xiquets d'aquest matrimoni, i dos criats.⁶

Malgrat que les sèries documentals estan incompletes, gràcies al creuament de diferent informació sabem que don Agustín Olanier Roman, acabalat rendista, va encarregar en 1852 el projecte de construcció d'una nova casa en la plaça de Santa Tecla, l'edifici gran que mira a llevant, que hem conegut com a residència de la família Perelló Morales. És a dir, en quedar acabat, cap a 1854 o 1855, els Olanier van traslladar el seu domicili des de la Corretgeria a la plaça contigua. És possible que foren els Olanier els que van dur a terme l'ornamentació a trepa de color blau intens dels murs i els sostres de les sales principals, tal com va aparèixer en retirar l'empaperat.

7. 3. El notari Salvador Grau i les germanes Freixes

En la secció corresponent a Xàtiva del cens confeccionat per la Diputació de València en 1857 figura com a veí don Salvador Grau García, “escribano real y propietario”, casat amb Concepción Freixes Bartrina, de cinquanta-tres i quaranta-cinc anys, respectivament, sense fills. Amb el matrimoni vivia una germana de l'esposa, Mariana, de quaranta anys, i una criada, Josefa Martínez. Salvador havia nascut en Xàtiva, en 1804, fill de pare cego “oracionero”, del poble de Beniatjar, i de mare xativina. En quant als Freixes, que no són una família de Xàtiva, el cens cita quatre dones, només una d'elles casada, sense descendència, i un home, Antonio, que residia a València a la fi del XIX i va heretar a totes les seues germanes, però no la casa, que havia sigut venuda prèviament.

Aquest cens és un llistat continu, no separa els veïns per carrers, així que, només amb aquesta informació no podria haver relacionat al notari Grau amb la casa que anteriorment va ser dels Olanier, però a través de les escriptures de compra i alçament d'hipoteques, citades anteriorment, se sap amb certesa, perquè al llarg del text es nomenen els successius hereus i propieta-



Números d'illa i casa citats en el document de compra de 1887.
Foto MGB 2011.

ris fins a arribar a Vicente Blasco. En morir don Salvador Grau, va heretar la casa la seua vídua ella, al seu torn, la va deixar en herència a la seua germana soltera donya Mariana Freixes. Més endavant, per disposició testamentària de Mariana, la casa va passar a les seues altres dues germanes, donya Magdalena i donya Rafaela Freixes Bartrina, i finalment les dues germanes supervivents, solteres i ancianes, van vendre la casa en 1887, com veurem.

8.- EL DOCTOR BLASCO ESPINÓS. LA BELLE ÉPOQUE I ELS SEUS REFINAMENTS I CONTRADICCIONS.

Com es veu, la realitat sol ser sovint més complexa que la que a posteriori els historiadors podem reconstruir mitjançant la interpretació conjunta dels elements constructius i els orna-

⁶ Amb el temps, un fill d'aquesta família, don Froilán Olanier Riberoles va ser tutor de les menors Dolores i Nieves Morales, la primera de les quals va viure molts anys en la casa de que tractem.

mentals, així com els documents que ens han arribat, perquè tant els primers com els segons són sempre parcials.

Segons una escriptura, que tinc a la vista, de carta de pagament i cancel·lació d'hipoteca atorgada per don Julio Riu i altres a favor de don Vicente Blasco Espinós, de data 11 de març de 1892, en 4 de juny de 1887, donya Magdalena i donya Rafaela Freixes Bartrina van vendre al citat metge don Vicente Blasco la casa objecte d'aquest estudi:

“Una casa cuya área no consta, situada en esa ciudad, calle de la Corregería, número setenta antiguo y sesenta y siete moderno de la manzana ochenta, con su fuente de una pluma de agua potable de la acequia Santa, lindante por la derecha entrando en ella con la plaza de Jordán [*actual del Arzobispo Mayoral*], por la izquierda con casa de Cayetano Alfonso, que antes fue de la herencia de Carsí, y por espaldas con otra de los herederos de



Retrat al carbó de Vicente Blasco Espinós obra de Julia Miquel, 1899. Foto Museu de l'Almodí.

Salvador Soler, cuya venta realizaron por precio de quince mil pesetas”⁷

Quantitat de la qual el comprador va avançar una part, mentre que de la resta es va obligar a pagar sis mil dues-centes-cinquanta pessetes en cinc terminis iguals entre els anys 1888 al 1892. En aquell moment, el doctor tenia quaranta-un anys, estava casat amb donya Nieves Soto Palau i tenia dos fills, Vicente, de deu anys, i Rosa, de tres.

Vicente Blasco va ser el gran reformador de l'immoble, el que el va revestir a la moda de fi de



Reixa de ferro colat del balconet de la planta baixa, eliminada en la reforma. Foto MGB. 2011

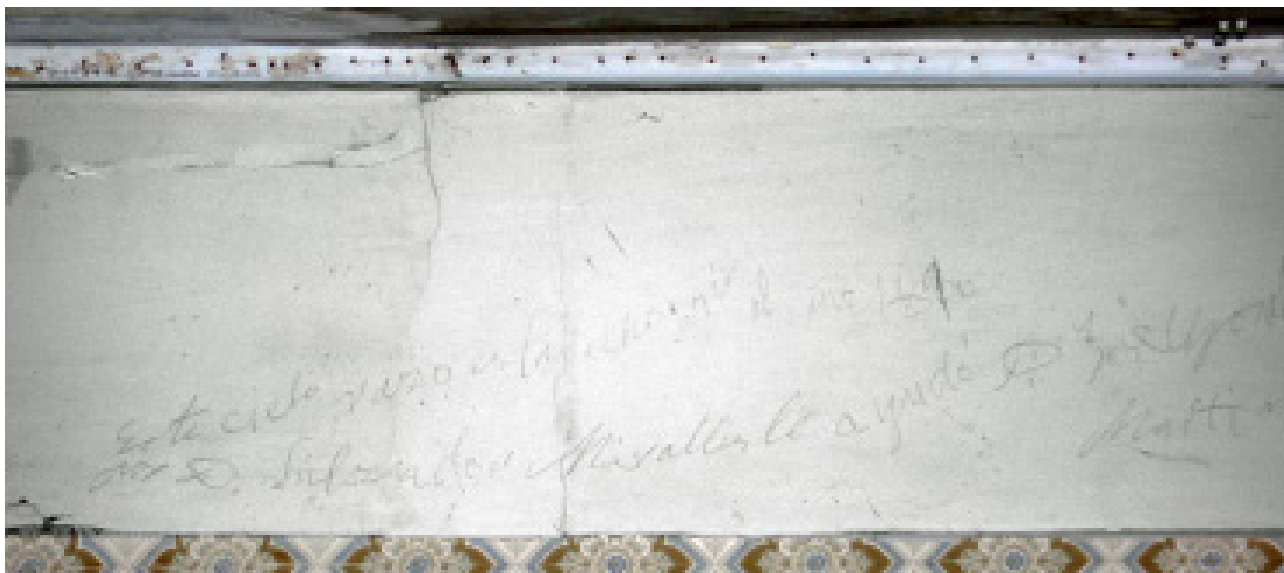
⁷ En efecte, en el cantó del carrer de la Corretgeria es conserven els dos taulells que indiquen que l'edifici és el número 67 de l'illa 80. I com es veu, en 1892, encara s'accedia a la casa per la Corretgeria, perquè quan anotaren les afrontacions, diu que a la part dreta, segons s'entrava, afrontava en la plaça de Jordán.



Font del pati amb les inicials del propietari i la data.
Foto MGB. 2007



Cel-ras de l'entrada en juliol de 2007.
Foto MGB

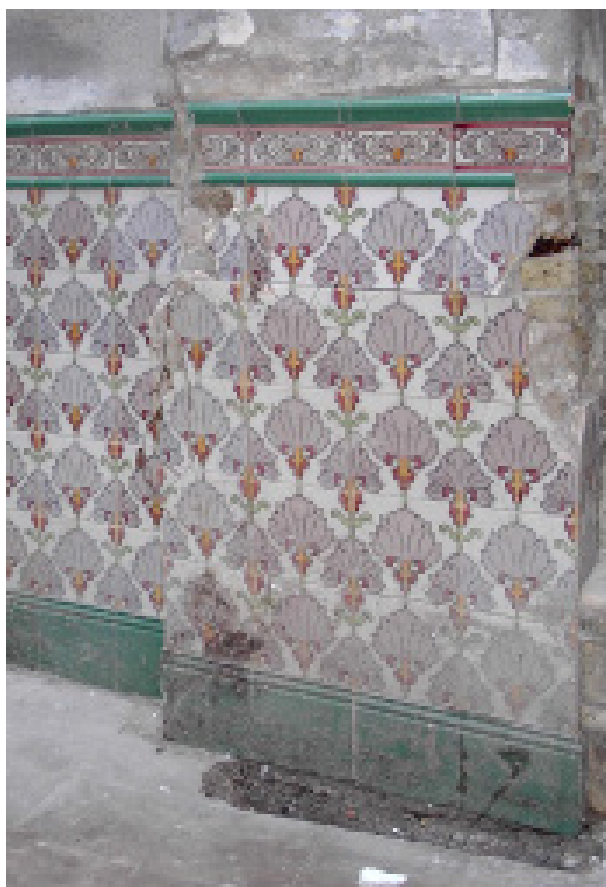


“Este cielo raso está echo en el año 1890 por D. Salvador Miralles. Le ayudó. (il·legible)”. Foto MGB. 2008

segle, vacil·lant encara, en aquells anys, entre l'estil alfonsí que va gaudir d'una acceptació extraordinària, en el fons un neo eclèctic de diversos estils pretèrits però amb personalitat pròpia, i la nova estètica de *l'art nouveau* o modernisme, amb la qual va conviure còmodament en els seus últims anys.

Les reformes dutes a terme entre 1889 i 1890 per a conferir a la casa l'aspecte d'una residència burgesa van afectar de manera decisiva l'estil barroc de l'edifici. Un dels canvis més importants va consistir en el trasllat de la porta principal al flanc de ponent, clausurant les dues obertures originals

d'accés. L'altre canvi d'abast és el que va alterar el joc de llums i ombres que generaven els buits dels balcons quan deixaven en l'exterior l'intradós del mur de càrrega; la modificació va consistir a enrasar la fusteria amb la façana perquè en obrir-se els postics quedaren recollits en el gruix del mur i no envaïren les dependències. Els balconets de la planta baixa, l'aspecte i les dimensions dels quals originals desconec, es van protegir amb reixes de disseny no molt fi, fabricades en ferro colat, amb les fulles practicables cap a l'exterior de la via pública. Van desaparèixer els esgrafiats, tan rotunds i característics de l'arquitectura barroca valenci-



Dalt, socolada de l'entrada i del menjador d'estiu. Baix, la d'accés a l'escala i la del pati. Fotos, MGB. 2007.



Porta alfonsina, incorrectament restaurada per la supressió dels registres enreixats dissenyats per il·luminar l'entrada.
A la dreta, porta modernista d'accés als salons des de l'escala, asclada i llançada al contenidor. Fotos MGB, març de 2003.

ana i xativina, amb el seu joc cromàtic en gris i blanc, i es va pintar la façana d'ocre, trastocant la unitat de color de la plaça.

A l'interior, la modificació més important des del punt de vista estructural va afectar la planta baixa, i tenia una doble finalitat: convertir-la en habitable per a ús recreatiu de la família, i disposar d'una clínica per a consulta mèdica independent i segregada de la zona privada. Eixa va ser la raó del canvi de lloc de la porta principal i de la clausura de les dues portades bessones a cada costat del cantó. Només així es guanyava un espai en l'angle de l'edifici. Com la plaça té pendent, en situar la porta en el costat de ponent, el nivell del sòl interior quedava molt profund i calia pujar-ho uns 50 cm des de la façana de la Corretgeria fins a entregar en l'escala, a la qual degueren eliminar-li dos esglaons, que són els que va caldre fer per a baixar al pati, el nivell del qual no es va modificar.

La planta baixa, fins llavors amb un ús molt restringit i ocasional, va passar a formar part de l'habitatge, alhora que permetia rebre als pacients. L'espai va quedar organitzat de la següent manera:

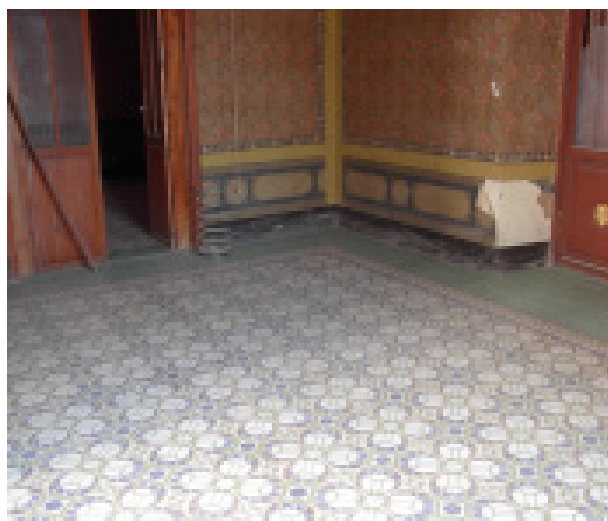
un vestíbul rectangular amb tres portes: una a l'esquerra, que donava entrada a la clínica; una altra enfront de la del carrer, per a anar directe al menjador d'estiu, un luxe que es va imposar cap a la fi del XIX en les famílies burgeses xativines que es defensaven del rigor estival fent vida al pati i altres dependències de la planta baixa, més fresques; i una altra porta a la dreta per la qual s'accedia a l'àmbit privat. L'adequació del pati es va completar amb la col·locació d'una nova font mural de pedra groga del Tossalet, excel·lent mostra d'un dels elements més característics de les cases acomodades de Xàtiva, la qual consta de bassi o cavitat buidada en una peça, amb dos laterals simètrics, de perfils bombats amb motlures convexes i escòcies separades per filets, el model llunyà dels quals són els sarcòfags renaixentistes i barrocs. En el mur a la que està adossada hi ha una placa d'ampul·lores corbes que el protegeixen d'esquixades, a cada costat de l'arbre central, del qual sorgeix el xorro de la boca d'un mascaró i, sobre ell, el propietari va col·locar, amb evident satisfacció, la data, 1889, i els seus inicials, VB.



A l'esquerra, porta entre els dos salons. A la dreta, la d'accés al dormitori principal. Fotos MGB 2003



Empaperat i llums d'un dels salons i del dormitori principal. Fotos MGB 2003



Paviments hidràulics modernistes. Fotos MGB 2003

Els revestiments murals denoten l'època de transició en la qual encara perduraven estucs de retòrics entorxats, com en l'entrada, molt estimats per la burgesia local, que conviuen sense ruptures amb altres modificacions estètiques que venien condicionades per la salubritat. Em referisc al recobriments amb socolades ceràmiques de tota

la planta baixa, perquè la disposició de la casa en el pendent natural, deixava una part considerable d'aquella més profunda que la plaça de Mayoral, la qual cosa generava unes humitats impossibles d'eliminar d'una altra manera. Era un esplèndid mostrari de la ceràmica arquitectònica valenciana que adornava el vestíbul, la clínica, el menjador d'estiu, l'inici de l'escala dihuitenca i el pati, amb dissenys que en uns casos repeteixen models neo-mudèixars, i en uns altres incorporen el llenguatge modernista totalment a la moda europea coetània.

Es va mantindre en part la fusteria dels salons, amb plafons de rosasses formades per fulles de lorer daurades, i es va completar amb una altra d'un retardatari estil alfonsí, que gaudia de gran acceptació, com és de veure en la gran porta del carrer, tallada per ebenistes locals d'excel·lent tècnica però poc inclinats a adaptar els seus ornaments a les novetats del canvi de segle. No obstant, els encàrrecs es manifestaven dubitatius entre aquell acreditat estil que començava a retrocedir, i les gràcils corbes del modernisme, usades en la porta de dues fulles d'accés als salons des de l'escala.

Els salons van quedar ornamentats a la moda, segons l'entenia la classe burgesa xativina. Els paraments revestits de paper pintat, aqueix invent huitcentista del moviment nascut a Anglaterra sota el nom d'*Arts and crafts* que va vindre a imitar i substituir els domassos que anteriorment s'usaven per a entapissar murs, amb diferents reserves i targes, en sòcols, plafons delimitats per varetes de mitja canya daurades, i dissenys a la moda *art nouveau* o ben aparatosos i aclaparadors ramejats florals del gust dels anys setanta i huitanta del segle. Les bigues del sostre es van cobrir amb canyís enlluït de guix i empaperat, en el centre del qual hi havia plafons d'escaiola o de cartó pintats i daurats dels quals penjaven llums que ja eren elèctriques, no de gas. I els paviments hidràulics, importats de Catalunya o de fabricació valenciana, van ser triats d'un bell llenguatge modernista, al gust internacional del moment. El conjunt resultava solemne, ric, refinat, encara que una mica recarregat, i no exempt d'eclecticismes, però tan ben combinats, que res desentonava, com he vist en moltes altres coetànies que he conegut abans que foren destruïdes.

9.- EL DOCTOR JOSÉ PARRA I FAMÍLIA

Cap a 1910 al doctor Blasco Espinós li va succeir com a cap de casa el seu fill, també metge, Francisco Blasco Soto, (1876-1979) que fruïa de gran prestigi professional, i estimació social, com palesa el multitudinari seguici del seu soterrar.

Mort prematurament, uns anys més tard, els hereus van segregar el cos d'edificació de la part sud, que dona a la plaça de Roca, afegit a la casa en el XIX, i van llogar la resta al metge de Xàtiva José

Parra Tormo, (1869-1959) qui va traslladar allí el seu domicili i la clínica des del carrer de Sant Francesc. El llarg període sota l'estatus d'arrendament va evitar qualsevol pretensió de reforma o modernització que modificara substancialment elements de l'exterior i interior de la casa, per això es va mantindre intacta, fins que el mateix 1959 la va adquirir una filla, darrera habitant de l'edifici. L'abandonament següent, l'espoliació posterior, i la pretesa rehabilitació, gratuïtament destructiva, fets dels que tenim documents gràfics, requereixen un estudi específic.



Soterrar del doctor Blasco Soto en 1919. Foto López, AMX.